

گردهمایی خوانسار

و نقطه‌هایی که در هر آغاز و هر پایانی هستند

مسعود آرین‌نژاد*

از کجا و چگونه به چیزی نگاه می‌کنیم: «از نقطه‌ای خیلی دور»، «از موضعی خیلی نزدیک» یا فقط «از موقعیت و محلی که در آنجا هستیم و حاضریم» و روزگار می‌گذرانیم و در چشم‌انداز تماشای نگاه خود چیزهایی می‌بینیم. البته پیداست که هر نوع تماشا و نگاهی، وابسته به موقعیت تماشاگر و موضوع جستجو و انتظار بیننده و جوینده است، با وجود این، باید گفت که همیشه، در همه حال، در همه جا و در برابر هر موقعیت و شرایطی، این چند «موضع یا منظر» مکمل و مقوم هم در به دست آوردن تصویر و درک کامل‌تری از صحنه یا چیزی در منظر نگاه یا تماشای ما هستند. «موضع و منظرهایی» که گاهی باید به تدبیری فراهم شوند تا جورچین فهم و تفسیر کامل‌تر و غنی‌تری از تصویری یا چشم‌اندازی یا چیزی را به دست دهند. تصویر کامل‌تر و غنی‌تری که حتما شناخت و تصمیم‌سازی و موضع‌گیری‌های متفاوتی را مقتضی خواهند ساخت.

• از نقطه‌ای خیلی دور

زمانی، سال‌هایی و گاهی عمرهایی می‌گذرد تا «علم و فرهنگ» و «نشر علم و فرهنگ» با آرمان‌های همراهش (در گسترش فضای خرد ورزی، عقل‌گرایی، اخلاقی‌گری، نقد پذیری و گفتگو)، در نزد کسانش، جایگاهی فراتر از یک حرفه متعارف در علم پیشگی یا مشغله‌ای تفننی در حوزه سرگرمی‌های ذوقی و تفریحی تلقی کردند. این یعنی در دورانی از بلوغ اندیشه و تجربه، علم‌ورزی و تعلق خاطر به نهادهای اصیل^۱ علمی می‌تواند بخشی از آرمان‌های بزرگ زندگی هم باشد.

با این مقدمه آیا این تلقی موجهی برای یک تأنی و تأمل آرام نیست که دوران پرغلیان معاصر ما، هم در دامنه‌های ملی و هم در دامنه‌های فراملی‌اش، از بسط و تعمیق چنین رویکردهایی به علم و اندیشه علمی استقبال می‌کند تا شاید چراغ‌هایی فرا راه مسیرهای قابل اعتمادتری از تصویرهای روشن و بی‌ابهام آینده باشند.

حال آیا فهمیدن این معنی، در این روزها و سال‌های قرن به ظاهر توسعه یافته و تمدن‌گرای عصر حاضر عمیقاً تلخ و درد آور

^۱ اصیل به باور اجماعی از نظر دانشمندان و استناد سپاه اوراق کارنامه‌ها

نیست که بسیاری از ابنای بشر هنوز درس‌های کلاس اول تجربه زیست تاریخی خود را برای قدر گذاردن بر علم، اندیشه، فرهنگ و اخلاق (به نحوی مورد اجماع، و رای تخیلات خود ساخته) نیاموخته و به کار نمی‌بندند؟ در این صورت سهم ما در این آشفته‌گی‌های جهانی نگران‌کننده و پرهیاهوی گریزان از خرد، اندیشه، علم و انسان چیست؟ اصلاً آیا ما، دانشوران ریاضی پیشه، می‌توانیم سهمی سازنده و خلاق در این ماجراهای بزرگ روزگارمان داشته باشیم؟ آیا می‌توانیم از دریچه علم و احیاناً تخصص خود مثلاً ریاضیات یا فیزیک یا هر علم و دانش محض و خاص دیگری از این انواع، درنگی در احوال پریشان این روزگار کنیم تا شاید اندکی خرد و خردمندی برانگیزیم؟ هر چند که این کاری سخت و سخت سهمگین است.

حال اگر این تلقی‌ها و تصویرها در نزد مخاطبی، حتی اشاره‌هایی هم به مفاهیم آرزومندانه‌ای باشند و درنگ یا پروایی را در جستجوی فهم نقش‌های ممکن یا رؤیایی جمع و فرد اهل علم و ریاضی‌اندیشان ما برانگیزند باید هم او را گفت که به غیر از همه حرف‌هایی که میدان سخنش این جا نیست، درست از همین سمت و سوی و انتظار، راهگشایی تقریباً همه انجمن‌های علمی (و از جمله بنیاد فاخر «انجمن ریاضی ایران») شایسته و مستعد توجهات و اقبال‌های تازه‌ای هستند. انتظار تازه این است، نهادهای علمی مستقلی چون «انجمن ریاضی ایران» مستقل از تداوم و بهبود کارکردهای سنتی‌اشان در تقویت نظام رسمی علمی و دانشگاهی، می‌توانند و مستعد آن هستند که پناهگاه و پرورشگاه رشد اندیشه‌ورزی‌های اصیل علمی از آن نوعی باشند که البته بسیار وسیع‌تر و گسترده‌تر از فعالیت‌های متعارف حرفه‌های دانشگاهی به سبک و سیاق جاری و مرسوم در محیط‌های علمی امروز ماست. ریاضیات فقط ریاضیات نیست چنانچه به طریق اولی فقط تولید مقاله حتی تولید مقاله‌های خوب نیست. علم و هر بخش آن، از جمله ریاضیات، رجم پرورش «خردمندی و انسان» است، فرهنگ علم و فرهنگ ریاضیات عرصه فوق‌العاده پهناتر از صرف تمرکز بر یک بخش این دنیای پرلایه و پرتنوع است. باید این پهنه را شناخت و ریاضیات بالغ و آرمانی انسانی آینده را در عرصه آن پرورش داد.

مجموعه‌ای از این گونه فرض‌های بلند هوشیار و ناهوشیار ضمنی «از منظر این نگاه خیلی دور» بود که تدارک دومین گردهمایی راهبردی انجمن ریاضی ایران را در دانشکده علوم ریاضی و کامپیوتر خوانسار پس از گذشت قریب ۱۷ سال از اولین گردهمایی (دانشگاه تفرش، ۱۳۷۸) موجب گشت. گردهمایی مهمی که قرارش بر بازبینی و حتی بازآفرینی همه چیز نهاد نسبتاً تاریخی انجمن ریاضی ایران برای رویارویی با مسائل به غایت پیچیده‌تر

ما در دوران معاصر است^۲. قدر و قیمت این سرمایه ذخیره شده را با پشتیبانی و حمایت و البته ابراز انتقاد و هم مساعدت صمیمانه‌اش باید ادا کرد.

• از موضعی خیلی نزدیک

هر نهاد اجتماعی و سازمانی رو به رشدی هزارچندی نیازمند بازیبنی و بازآفرینی نقش‌ها، مسئولیت‌ها و سازوکارهای خود است. از همین رو انجمن ریاضی ایران هم گاه به گاهی نیازمند چنین بازیبنی و تجدیدنظری در اهداف، روش‌ها و سازماندهی خود است تا به تناسب تغییر و تحول شرایط و نیازهای نوین و گسترش مخاطبین و متعلقین، با هدف‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های جدیدی نقش و حضور خود در صحنه علمی کشور را روزآمد سازد و برای تحولات پیش‌بینی‌پذیر آینده آماده شود. این کار در مرتبه نخست بر عهده نظریه‌پردازی آحاد خوش فکر جامعه ریاضی کشور است و در مرتبه بعد بر عهده بازیبنی و بازآفرینی ضوابط، آیین‌نامه‌ها، روش‌ها و روندهای جاری، عادی و سازمانی انجمن.

فرصت ایده‌پردازی و کشف و تحلیل ضعف‌ها، قصورها و طرح انتظارات و دورنماهای انتظارپذیر آینده برای همه اعضای این جامعه بزرگ علمی به یکسان فراهم است و این کار معمولاً در فرصت‌های فراوانی در مجامع تخصصی بزرگ و کوچک رخ می‌دهد. برخی، نظر و انتظار خود در این باره را در جریان میزگردهای رسمی سمینارها و گردهمایی‌ها مطرح می‌کنند، برخی در مجامع عمومی و سالانه انجمن در حاشیه کنفرانس‌های سالانه، برخی هم در نوشته‌های تحلیلی راه‌گشایی که در خبرنامه منتشر می‌سازند و حتی برخی در صفحات اجتماعی کانال‌های تلگرام جمعیت‌های تخصصی که به آرامی در حال ظهور و رشد و فعالیت‌اند در این باره اظهارنظر می‌کنند. باید گفت که در ارکان و بخش‌های فعال انجمن نیز مانند شورای اجرایی، شورای مشورتی ادوار انجمن، هیأت‌های امنای جوایز، هیأت‌های تحریریه سه نشریه انجمن و کمیسیون‌های تخصصی فعال در انجمن، همیشه فضای چنین نقد و نظرهایی نسبت به احوال اکنون و فردای انجمن یا راهبردهای ممکن آینده‌اش مطرح و جاریست.

با همه این‌ها آنچه در نهایت باید انجام گیرد تجسم بخشیدن به ایده‌های عملیاتی از نوآفرینی سازو کارهای موجود این نهاد علم بنیاد است. چنین رویکردی در نوسازی و نقد درونی انجمن، اولین بار در اردیبهشت‌ماه ۱۳۷۸ با تدارک گردهمایی هدفداری با این مضمون با همت و مدیریت شورای اجرایی وقت و رئیس خوش فکر

و متنوع‌تر دنیای علمی و اجتماعی معاصر در صحنه‌های ملی و فراملی بود. این گردهمایی، در واقع نقطه پایانی بر صدق و صحت یک کارنامه نسبتاً موفق و نقطه آغازی برای شروع یک کارنامه مورد انتظار و آرزو از «انجمن ریاضی ایران» بود.

هم اکنون تنها باید پرسید که آیا صدای دعوت این پیام به خوبی و رسایی به گوش همه متعلقین ریاضیات کشور رسیده است؟ هم به گوش همه کسانی که به کار و بار روزمره ریاضیاتی خود مشغولند و سوی آن غم و غصه و نگرانی علمی دیگری ندارند (این‌ها شنونده این پیام نیستند!)، هم به گوش همه کسانی که از دور و نزدیک، با انجمن مرتبط‌اند و این نهاد را مبنای تلاش‌های علمی خود در بعد و مقیاس ملی می‌دانند (که مخاطبان هدف و اصلی این پیامند) و هم به گوش همه کسانی که در چهاردیواری‌های محصور و مأجور خود، پرچم غرور و اقتداری (با فرض صدق و صحت و اخلاص) برافراشته‌اند و در عین حال اغلب، حریم و محرم و مریدان و هم سلکان و هم پیمانانی دارند. این عزیزان، راه و مرام و مسلک مستقل و اغلب فردی و تک‌رو خویش را دارند و نه تنها همراهی و مساعدتی با انجمن ندارند بلکه حتی گاه به گاهی و در هر مناسبت و فرصتی، انجمن را شماتت و ملامت می‌کنند که کارچندان مفیدی نمی‌کند و کارنامه چندان قابل قبولی ندارد و مکرر توصیه می‌کنند که انجمن باید چنین و چنان کند! نصایح و اندرزهایی که از این سو همیشه با استقبال و حوصله شنیده می‌شوند.

برای ریاضی‌دانان خوب این دسته اخیر خوب است این نکته بازگفته و به‌خوبی تشریح و تفهیم شود که انجمن خوشبختانه نه ملک مادی و معنوی کسانی است، نه سرای اشتغال رسمی یا امپراتوری‌های خودشیفته کسانی! انجمن دنیای فعالیت‌های تماماً افتخاری و معنوی است در یک میدان کاملاً ملی و نه باندی یا انتصابی، به همین دلیل هم طبیعی است که به اندازه تاب و توان پشتوانه‌های نقد و موجودش کار کند و فعالیت داشته باشد به علاوه که انجمن همیشه از هر دست مساعدت و نقد و نظر راهگشایی با آغوش باز استقبال می‌کند. با این منطق و در این قیاس است که ما معتقدیم انجمن کارنامه آبرومند و افتخارآمیزی دارد و به رغم خرده‌های خرده‌گیران بر کنار از گوی مبارزه و هزینه‌های این میدان، از همه فعالیت‌های مستقل فردی و جمعی نافع به حال ریاضیات کشور با تمام امکانات خود حمایت می‌کند.

یکی از مهم‌ترین امتیازها و داشته‌های معنوی انجمن ریاضی ایران آن است که کارنامه پُر برگ و آبرومند امروزش به همت و زحمت صدها تن از ریاضی‌دانان خوب کشور در طی نزدیک به نیم قرن فراهم آمده و ذخیره گشته است و درست به این دلیل است که نهاد ریشه گرفته انجمن بخش روشنی از سرمایه‌ها و دسترنج‌های علمی، فرهنگی و معنوی تاریخ و سرگذشت جامعه ریاضیات کشور

^۲ درست همان‌طور که مثلاً AMS (که بسیاری به عضویت و دریافت نشریه‌ای از آن افتخار می‌کنند) بخشی از سرمایه‌ها و دسترنج‌های علمی، فرهنگی و معنوی جامعه متنوع خود (!) در یکی دو قرن اخیر است

جنبی عمومی و اختیاری مانند نشست برنامه‌ریزی درسی، نشست بانوان ریاضی‌دان و ... از جمله رؤس کارنامه کاری دو روز موفق این همایش بود. دبیر این نشست دکتر علی رجالی مثل همیشه با انضباط بی‌نظیر و معمول خود تدارک و برنامه‌ریزی این گردهمایی را برعهده داشت. گزارش مکتوب و نهایی همه کارگروه‌ها در جلسات متعدد شورای اجرایی انجمن مطرح و مورد بحث و تبادل نظر و مبنای تصمیم‌گیری‌های جدید قرار گرفت. ضروری است تا برخی از تصمیم‌ها و بازنگری‌های خیلی مهم از جمله درباره اساسنامه برای تأیید و تصویب نهایی در جلسه مجمع عمومی حاشیه چهل و هفتمین کنفرانس سالانه ریاضی کشور که در تابستان ۹۵ در دانشگاه خوارزمی برگزار می‌شود به رأی و نظرخواهی عمومی اعضا گذارده شود.

در این شماره از خبرنامه تعدادی از گزارش‌های نهایی شده را منتشر خواهیم کرد از جمله گزارش کارگروه‌های سیاست‌گذاری پژوهشی و ریاضیات مدرسه‌ای. از نتایج پیرامونی و مهم این نشست جمع‌بندی نشست حاشیه‌ای «برنامه‌ریزی درسی» با حضور جمعی از علاقه‌مندان به موضوع بود که در شامگاه چهارشنبه ۱۹ اسفند تا پاسی از شب برقرار بود و گفتگوهای گرم و نتیجه بخشی در فضای آن صورت گرفت. یک نتیجه مهم این نشست هماهنگی با مسئولین کمیته برنامه‌ریزی علوم ریاضی در وزارت (دکتر اسماعیل بابلیان و دکتر احمد پارسیان) برای انعکاس انتظارات عمومی جامعه ریاضی کشور در اصلاح موادی از آیین‌نامه جدید «چارچوب تدوین و بازنگری برنامه‌های درسی» دایر بر محدودیت تنظیم واحدهای درسی جدید در محدوده ۱ - ۳ بود (به نحوی که در سرمقاله شماره ۱۴۴ به صورت مشروح بررسی گشت). برای رسیدن به این هدف قرار شد نامه‌ای در این باره از طرف انجمن خطاب به مدیران ذیربط در وزارت تنظیم و تقدیم شود. گزارشی از این نامه‌ها نیز در همین شماره از خبرنامه منتشر شده است.

نکته مهم و پایانی، تقدیر و تشکر فراوان انجمن ریاضی ایران از رئیس و همه اعضای هیأت علمی دانشکده ریاضی و کامپیوتر خوانسار بویژه آقای دکتر الیاسی و آقای دکتر کیخانی مدیر اجرایی همایش است که با پیش‌قدمی و پشتیبانی از برگزاری آبرومندانه این گردهمایی، حمایت مؤثری در طی طریق گام‌های در پیش انجمن و جامعه ریاضی کشور برعهده گرفتند. خانه ریاضیات اصفهان و دبیرخانه انجمن نیز هماهنگی‌های فراوان و متراکمی را برعهده داشتند که همگی سزاوار تقدیر است.

آن دکتر مهدی بهزاد تحقق یافت به این ترتیب که با دعوت از همه کسانی که در آن زمان می‌توانستند نقشی در سازماندهی آینده انجمن داشته باشند گردهمایی پربراری در دانشگاه تفرش ترتیب یافت. گزارشی از این گردهمایی در خبرنامه شماره ۷۹ همان سال منتشر شده است. به علاوه دستاوردهای آن گردهمایی برای تکامل و بهسازی انجمن در «دفترچه راهنمای اعضای انجمن» به تفصیل منتشر گشت.

هم اکنون و پس از گذشت قریب ۱۷ سال از آن تاریخ مدت‌ها بود که چنین نیاز دوباره‌ای در انجمن احساس می‌شد بنابراین از مدت‌ها پیش، از اواسط مسئولیت شورای اجرایی دوره پیش (دوره بیست و هشتم) تلاش‌هایی برای برنامه‌ریزی و تدارک این گردهمایی آغاز گشت و پس از چند بار تجدید تاریخ و تغییر در انتخاب مکان، لاجرم در اوایل شورای اجرایی کنونی این برنامه با عنوان «دومین گردهمایی راهبردی انجمن ریاضی ایران» در دانشکده ریاضی و کامپیوتر خوانسار برای تاریخ ۱۹ و ۲۰ اسفند ۹۴ برنامه‌ریزی و در این تاریخ به خوبی برگزار گردید. برای حضور در این گردهمایی مانند همایش قبل، از همه کسانی که تا به حال به نحوی (بیش از یک عضو ساده) با انجمن در ارتباط بوده‌اند دعوت شد این افراد عبارت بودند از نمایندگان انجمن در دانشگاه‌ها، اعضای هیأت تحریریه تمام ادوار نشریات انجمن شامل بولتن، فرهنگ و اندیشه و خبرنامه به علاوه اعضای شورای اجرایی تمام ادوار و تمام اعضای کمیسیون‌های تخصصی انجمن.

قابل تصور و انتظار بود که تاریخ گردهمایی، اواخر اسفند و در آستانه سال نو، مناسب برنامه‌ریزی و حضور بسیاری از علاقه‌مندان و دل‌بستانان انجمن نباشد اما برخی الزامات تدارکاتی چنین تاریخی را موجب گشته بود که چاره‌پذیر نبود. با این وجود جمعی بالغ بر شصت نفر در آستانه سال نو مسائل و مشکلات دیگر را چند روز مسکوت گذاردند و از راه‌های دور و نزدیک کشور برای این هدف مهم در دانشکده ریاضی خوانسار گرد هم آمدند و دو روز کامل را از صبح تا ساعات پایانی هر روز در سازماندهی‌های گوناگونی مانند کارگروه‌های تخصصی به بحث و بررسی مسائل راهبردی متنوع انجمن پرداختند. اسامی این کارگروه‌ها عبارت بودند از: «کارگاه اساسنامه»، «کارگروه سیاست‌گذاری پژوهشی»، «کارگروه بولتن»، «کارگروه کنفرانس‌ها و سمینارها»، «کارگروه مسابقات»، «کارگروه انتشارات»، «کارگروه جوانان»، «کارگروه ریاضیات مدرسه‌ای»، «کارگروه جوایز» و «کارگروه برنامه‌ریزی نقش انجمن در تصمیم‌سازی‌ها». دو نشست عمومی افتتاحیه (برای معرفی اجمالی برنامه‌ها و آشنایی‌های مقدماتی) و اختتامیه (برای ارائه گزارش و جمع‌بندی اجمالی کارگروه‌ها) و همگی با رنگ و بوی کاملاً کاری و نه تشریفاتی و به علاوه چندین جلسه نشست‌های